

Affektive orienteringer af hvidhed: Metodologiske refleksioner fra børnehaven som forskningsfelt

Nadia Norling Tshili Klarsgaard, OsloMet - Storbyuniversitetet, Institutt for barnehagelærerutdanning, Norge, nak@ucn.dk, <https://orcid.org/0000-0003-2276-2850>

Abstract

Denne artikel er et opråb – og et nødråb – til de af os, for hvem det hvide privilegie kan være lige så usynligt, som det kan være behageligt. Med afsæt i et kritisk etnografisk inspireret feltarbejde gennemført i to danske børnehaver, stiller artiklen skarpt på affektive responsers 'gøren' i relation til hvid forskerpositionalitet. Artiklen viser, hvordan hvidhedens affektive ladninger er socialt cirkulerende og magtfulde i deres orienteringer af kroppe, steder og (forsker)praksisser og dermed bidrager til opretholdelsen af den (u)synlige hvide norm. Artiklen argumenterer for, hvorfor affektive responsers, som for eksempel vrede og usikkerhed, er gode at tænke med, når forskningens ambition er at forstyrre diskursivt medierede forståelser af normativ hvidhed, der optræder som en situeret del af racialiseret forskerpositionalitet.

Keywords

Hvidhed; affekt; forskerpositionalitet; feministisk forskning; kritisk etnografi; dagtilbud

Introduktion

I lighed med feministisk forskning tænker denne artikel med og ikke imod affektive responser som for eksempel vrede, skam og usikkerhed (se Ahmed, 2014, 2017; hooks, 2016; Liljeström & Paasonen, 2010; Lorde, 1981; Åhäll, 2018). I artiklen betragtes forskning som en affektiv praksis (Chadwick, 2021), hvilket betyder, at affektive responser anskues som noget, der 'gør noget' i og rundt om forskningsprocessen. Artiklen stiller skarpt på "the 'doings' of emotions" (Ahmed, 2014, s. 191) i relation til min hvide forskerposition. Hermed tilbyder artiklen et indblik i, hvordan affektive responser, knyttet til hvidhed, klæber sig til og orienterer kroppe og forskningsfelter og dermed bidrager til opretholdelsen af den (u)synlige hvide norm (Dyer, 1997; Frankenberg, 1993). En norm, der viser sig stadig virksom i Danmark, der, ligesom de øvrige nordiske lande, er præget af en ideologi om lighed (Gullestad, 2004; Hervik, 2001; Myong, 2011). For eksempel beskriver Kofoed (2011) hvidhed som et dominerende ideal, der bliver virkningsfuldt i danske skoler ved at forklæde sig som repræsentant for det ønskværdige og det normale.

Artiklens empiriske afsæt er et kritisk etnografisk inspireret feltarbejde (Madison, 2020) gennemført i to danske børnehaver i forbindelse med mit ph.d.-projekt, der undersøger, hvordan hvidhed tager form og får betydning i en dansk børnehavetekst. I teksten *You Gotta Have a Grievance* argumenterer Van Maanen (2010) for, at følelsesmæssige responser som for eksempel en klage og den vrede, der knytter sig til klagen, kan være en drivende og guidende kraft i etnografisk forskning. Om klage og vrede skriver Van Maanen: "The grievances and anger I have in mind here are the sort that arise from a deep and personal sense that things aren't as they should be" (s. 338). Van Maanens forståelse af klage og vrede i etnografisk forskning har en tydelig lighed med det, Ahmed (2017) refererer til som en feministisk fornemmelse af en uretfærdig verden. Ahmed beskriver, hvordan feminisme kan udspringe af "a body in touch with a world, a body that is not at ease in a world; a body that fidgets and moves around. Things don't seem right" (s. 22). Klagen, der informerer mit ph.d.-projekts kritiske fokus på hvidhed, er situeret i en feministisk fornemmelse af en uretfærdig (nordisk) verden. – En verden domineret af nordisk exceptionalisme (Loftsdóttir & Jensen, 2012), der tilslører reproduktionen af normativ hvidhed. Med min klage håber jeg at bidrage til en diskussion af, hvordan diskursivt medierede forståelser af normalitet og afvigelse afspejles i forestillingen om hvidhed som normalen. Min klage er et udtryk for håb om forandring og retfærdighed. Min klage er et opråb – og et nødråb – til de af os, for hvem det hvide privilegie kan være lige så usynligt, som det kan være behageligt.

Haraway (1988) minder os om, at al forskning er situeret og således finder sted fra kontekstualiserede positioner. Udover at skrive fra en position af hvidt privilegie, skriver jeg også fra en position som mor til et racialet minoriseret barn. Når jeg drager en parallel mellem min klage og Ahmeds (2017) beskrivelse af en feministisk fornemmelse af en uretfærdig verden, gør jeg det med bevidsthed om, at min klage udspringer af lige netop en fornemmelse, og ikke af en personlig og kropslig levet erfaring. Min klage tilhører således mit barn og andre, der på egen krop oplever den normative hvidheds andetgørende virkninger. Selvom klagen, jeg fremfører, ikke tilhører mig, er den alligevel min. I lighed med anden feministisk forskning, er min klage således på én gang personlig og politisk i en sådan grad, at det personlige er blevet politisk (se også Ahmed, 2017; Åhäll, 2018). Klagen er ikke den eneste grund til, at min forskning kan forstås som en affektiv

praksis (jf. Chadwick, 2021). Min forskning kan også forstås som en affektiv praksis i den forstand, at affektive responser knyttet til hvidhed cirkulerer som en del af mit forskningsfelt og min forskerpraksis, hvilket tydeliggøres i artiklens undersøgelse af, *hvordan min forskerkrops bevægelser er situeret i, orienteret af og sammenfiltret med den diskursivt skabende og affektive magt knyttet til hvidhed.*

I det følgende præsenteres artiklens teoretiske rammeværk, og dernæst redegøres der for metode og metodologiske overvejelser. Herefter følger tre empirisk baserede afsnit, der hver fører en analytisk diskussion af affektive orienteringer af hvidhed i relation til min forskerposition. Artiklen afsluttes med et opsamlende afsnit, der argumenterer for at tænke med affektive responser i undersøgelsen af racialiseret forskerpositionaltitet som en situeret del af feministisk forskning.

Teoretisk rammeværk

Med afsæt i en poststrukturalistisk feministisk (Ahmed, 2017; Foucault, 1972) metaoptik anskuer artiklen forskningsprocessen som en diskursivt betinget meningskabende social proces. Ifølge Foucault (1972) kan en diskurs defineres som en gruppe af ytringer, der systematisk former de objekter, de taler om. I denne artikel tager jeg afsæt i en Foucaultinspireret forståelse af diskursbegrebet som værende knyttet til både verbaliserende og handlende praksisser, der må tænkes som interagerende og gensidigt konstituerende (Søndergaard, 2005) i forskningsprocessen. Forskningsprocessens mulighedsbetingelser udgøres altså af de dominerende diskurser, der formidles gennem en række historiske, sproglige, kulturelle, sociale og subjektive forhold, som alle er kontekstuel variable og tilsammen former grænserne for, hvilken viden jeg kan skabe (Olssen, 2017; Stormhøj, 2006). Hermed forlader jeg idéen om en neutral og værdifri videnskab – det Haraway (1988) kalder 'gudetricket,' hvor forskningens vidensproduktion forstås hævet over sine menneskelige og samfundsmæssige tilblivelsesomstændigheder. Som det fremgår af artiklens introduktion, forstår jeg i stedet min forskning som situeret i tid, sted og krop (Haraway, 1988; Stormhøj, 2006), når jeg retter fokus mod, hvordan hvidhed klæber sig til min hvide forskerkrop og til børnehaven som forskningsfelt.

Kritiske hvidhedsstudier interesserer sig for de diskursive, strukturelle og sociale processer, hvorigennem den racialiserede Anden konstrueres og udpeges som en modsætning til den implicite og (u)synlige hvide norm (Andreassen et al. 2008; Dyer, 1997; Frankenberg, 1993). Med reference til kritisk hvidhedsteoretikerne Frankenberg (1993) og Dyer (1997) anvender jeg begrebet hvidhed om mere end lys fænotype. Begrebet hvidhed henviser til en historisk, socialt, politisk og kulturelt produceret magtposition baseret på konstruerede raciale logikker, som privilegerer dem, der genkendes som hvide, idet de betragtes som normen (Dyer, 1997; Frankenberg, 1993). I en dansk kontekst er hvidhed tæt knyttet til normative forståelser af, hvad det vil sige at være 'rigtig' dansk (Skadegård & Jensen, 2018). Eksempelvis synes brun hud (Stenum, 2017), muslimskhed (Khawaja, 2020) og begrænsede dansksproglige færdigheder (Jensen et al., 2017) at være uforenelig med 'rigtig' danskhed. Således opretholdes den racialt majoriseret hvide danske baggrund som normen, og hvidt privilegie reproduceres (Andreassen et al., 2008). Hvidt privilegie skal her forstås som et samfundsmæssigt privilegium, der gavner personer med racialt majoriseret hvid baggrund blandt andet i sociale sammenhænge (McIntosh,

1989).

Hvidheden udtrykkes altså gennem magt- og dominansrelationer (Foucault, 1980a) relateret til diskursivt medierede forståelser af normalitet og afvigelse, som blandt andet influerer sociale steder så som børnehaver (Klarsgaard, 2024a), skoler (Kofoed, 2011; Lagermann, 2014) og videregående uddannelsesinstitutioner (Hvenegård-Lassen & Staunæs, 2021) gennem handlende og verbaliserende praksisser. Hos Foucault (1980a) skal magt ikke forstås som fikseret og ejet af enkeltpersoner eller som et fænomen, der kan føres tilbage til determinerende størrelser som for eksempel kapitalen. Magt er derimod en kontekstuel foranderlig og produktiv størrelse, der “reaches into the very grain of individuals, touches their bodies and inserts itself into their actions and attitudes, their discourses, learning processes and everyday lives” (Foucault, 1980b, s. 39). Fra Foucaults forståelse af magt som noget, der produktivt berører det enkelte menneskes krop gennem diskursive forståelser og handlinger, kan der trækkes en parallel til Ahmeds (2007) forståelse af hvidhed, som noget der “*orients* bodies in specific directions, affecting how they ‘take up’ space, and what they ‘can do’” (s. 150, min kursiv). Således forstås hvidhed i denne artikel som en kontekstuel foranderlig virkning af gentagne historiske, sociale, politiske og kulturelle orienteringer mod hvidhed som normen, hvorved hvidhed tager form som den kropslige horisonts baggrund og bliver “a space for action” (Ahmed, 2006, s. 562). Ifølge Ahmed (2007) handler orienteringer om startpunkter – punkter hvorfra verden udfolder sig som en slags “‘here’ of the body, and the ‘where’ of its dwelling” (s. 151). Min kropslige horisonts baggrund udgøres af hvidhed som norm – et privilegie, der trofast følger min hvide forskerkrop, hvilket får betydning for de bevægelser, jeg gør og kan gøre i forskningsprocessen. Når jeg i denne artikel undersøger min forskerkrops bevægelser som værende orienteret (Ahmed, 2006, 2007) af hvidhed, er det med fokus på det, jeg kalder *affektive orienteringer af hvidhed*. Her er det en central pointe, at hvidhed – også i en dansk kontekst – er affektivt ladet (se Andreassen & Vitus, 2015; Hvenegård-Lassen & Staunæs, 2021; Vertelyt & Staunæs, 2021).

I begrebsliggørelsen af affekt henter jeg inspiration hos Ahmed (2014) og Wetherell (2012), der ikke adskiller affekt og emotion/følelse, sådan som det er tilfældet hos Massumi (2002). Hos Massumi (2002) forstås affekt som en førsproglig kropslig sansning af skift i intensitet i form af eksempelvis hurtig hjerterytme eller rødmen, mens følelser repræsenterer den sproglige kategorisering af intensiteterne. Modsat argumenterer Ahmed (2014) for, at grænserne mellem affekt og følelse er flydende, idet hun skriver: “that we *can* separate them [affects and emotions] does not mean they *are* separate” (s. 210, kursiv i original). En forståelse, som Wetherell (2012) tilslutter sig, når hun argumenterer for, at kropslige sansninger og sproglige meningsskabende kategoriseringer bliver til, uløseligt fra hinanden, i det, hun kalder “affective-discursive practices” (s. 73). Når jeg i denne artikel vender blikket mod affektbegrebet og anskuer affekt og følelse som situeret i og sammenflettet med diskursivt medierede kulturelle, politiske, sociale og sproglige praksisser (Ahmed, 2014; Wetherell, 2012), vender jeg mig ikke væk fra, men går snarere i dialog med poststrukturalismens optagethed af diskursers konstituerende betydning¹. Ind i dialogen

---

1 Se Staunæs et al. (2010) for en diskussion af, hvordan et fokus på affekt arbejder med og ikke imod poststrukturalismen.

bringer jeg også Ahmeds (2004) forståelse af, hvordan følelser ikke er begrænsede til individuelle psykologiske forhold, men derimod gør sig til en del af socialt liv ved at cirkulere imellem og undertiden klæbe sig til kroppe, tegn og objekter. Med deres cirkuleringen og klæben har følelser en diskursivt skabende og affektivt magt, som eksempelvis kønner eller racialiserer bestemte kroppe og influerer på, hvordan kroppe handler og orienterer sig i socialt liv i forhold til de dominerende sociopolitiske strukturer (Ahmed, 2004). Hermed kan følelser bidrage til en opretholdelse af den eksisterende diskursive rangorden relateret til spørgsmål om race, køn og seksualitet (Ahmed, 2014). I Ahmeds (2004, 2014) forståelse af affektbegrebet kan kroppen hverken fremhæves som affekternes startpunkt eller endestation, idet kroppen blot udgør en del af det, affekter cirkulerer imellem og omkring. Når jeg i artiklen retter fokus mod egen forskerkrop i relation til affekt, sker det med det formål at undersøge, hvordan affekt klæber sig til hvidhed – til min hvide forskerkrop og til hvidhed som genstandsfelt for min forskning. Således har jeg udviklet begrebet *affektive orienteringer af hvidhed* som analytisk greb til at undersøge, hvordan hvidhedens affektive ladninger orienterer min forskerkrops bevægelser. Her er fokus både på mine fysiske bevægelser i børnehaven som forskningsfelt, og på mine analytiske bevægelser rundt i det empiriske materiale. Begge steder får hvidhedens affektive ladninger betydning for, hvordan jeg, med Ahmeds (2007) ord, "take up space" og "what I can do" (s. 150).

Metode og metodologiske overvejelser

I forbindelse med mit ph.d.-projekt har jeg gennemført 130 timers kritisk etnografisk inspireret feltarbejde (Madison, 2020) i to børnehaver, hvor jeg anvendte deltagerobservation (Fangen, 2010) som den primære metode. Børnehaverne lå to forskellige steder i landet, men havde mange demografiske ligheder. I begge børnehaver var der indskrevet lidt over 30 børn, hvoraf de fleste var fra familier med middelklassebaggrund. Omkring halvdelen af børnene i begge børnehaver havde en racialet majoriseret hvid dansk baggrund. Den anden halvdel af børnene havde enten en racialet minoriseret hvid dansk baggrund fra et andet nordisk eller østeuropæisk land og talte flydende dansk, eller havde en racialet minoriseret dansk baggrund med rødder i Mellemøsten, Asien eller Afrika. Disse børn talte fra flydende til sparsomt dansk. Begge børnehaver havde 7-8 ansatte, hvoraf én ansat i hver børnehave bar mandlige kropstegn, mens de øvrige bar kvindelige kropstegn. I den ene børnehave havde to ansatte en racialet minoriseret dansk baggrund. I den anden børnehave havde én ansat en racialet minoriseret dansk baggrund, og én ansat havde en racialet minoriseret hvid dansk baggrund.

Kritisk etnografi stiller skarpt på social uretfærdighed og ulighedsskabende strukturer, med det formål at synliggøre, udfordre og forandre dominerende diskurser om normalitet og afvigelse (Madison, 2020; Vannini, 2009). Da jeg gennemførte deltagerobservationerne, var mit fokus ikke på hvidhed, men på, hvordan sociale kategorier så som køn, alder, race og handicap blev forhandlet og betydningsfulde i børnehavernes hverdagsliv. Min foretrukne position som deltagende observator viste sig at være på sidelinjen til børnehavernes hverdagsliv og dermed en kombination af det, Wadel (2014, s. 52) kalder henholdsvis en tilhørerrolle og en tilskuerrolle. Fra positionen som tilskuer kunne jeg skabe et overblik, der hjalp mig til, i de enkelte situationer, enten at fokusere min opmærksomhed eller observere bredt. Fra positionen som tilhører noterede jeg

stikord, som inkluderede kropslige og verbale udtryk, optegnelser af børns og ansattes placering i rummet, beskrivelser af lege, lyde og lugte samt mine egne følelsesmæssige sansninger. Når muligheden bød sig i løbet af dagen, renskrev og uddybede jeg mine stikord til sammenhængende feltnoter. Ambitionen var at skabe feltnoter, der var fyldestgørende nok til, at jeg senere kunne genkalde mig mine bevægelser igennem børnehaverne samt mine registrerede udtryk og indtryk fra børnehavernes sociale, kropsliggjorte og situeret hverdagsliv (jf. Emerson et al., 2011).

Antropologen Cathrine Hasse (1995) peger på, at der ofte viser sig væsentlige spor i det empiriske materiale, når materialet betragtes retrospektivt. Tilsvarende var tilfældet i mit projekt, hvor den analytiske opmærksomhed på hvidhed opstod, da jeg havde gennemført 2/3 af feltarbejdet. Det betyder, at begrebet 'hvidhed' ikke optræder én eneste gang i de feltnoter, som nærværende artikel er baseret på. Artiklens analyser af hvidhed i relation til min forskerkrops bevægelser tilbyder således blik for noget, der på én gang var fraværende i feltnoterne og alligevel allestedsnærværende i feltarbejdet.

Mit analytiske skridt henimod denne artikel var at gennemlæse det empiriske materiale med blik for mulige repræsentationer af hvidhed i relation til min egen forskerposition. Blikket, jeg læste med, var informeret af min teoretiske forståelse af *affektive orienteringer af hvidhed*. Det betyder, at jeg blandt andet læste efter, hvad jeg selv, det pædagogiske personale og børnene tilsyneladende tog for givet, når jeg bevægede mig rundt i børnehavernes sociale rum, samt hvilke følelsesmæssige sansninger jeg havde registreret hos mig selv. Mine gennemlæsninger af det empiriske materiale indebar også en opmærksomhed på beskrivelserne af mine interaktioner med forskellige børn samt en opmærksomhed på, hvordan jeg selv, personalet eller børnene anvendte ord, der, alt efter konteksten, kunne forstås som repræsentationer af hvidhed. I en dansk kontekst kan ord som 'hudfarvet,' 'tosproget,' 'kultur' og 'etnicitet' for eksempel være ord, der repræsenterer en forståelse af racialet majoriseret hvid dansk baggrund som normalen (Kofoed, 2011). Med andre ord kan man sige, at hvidhed skjuler sig eller skjules bag andre udtryk, som tilmed er historisk og kontekstuel foranderlige. Repræsentationer af hvidhed er således aldrig stabile (Staub, 2010). Derfor skal de analytiske perspektiver, artiklen tilbyder, heller ikke forstås som absolutte. Når forskning betragtes som situeret, aktualiseres den teoretiske, metodiske og empiriske transparens, som er afgørende for vurderingen af kvalitativ forsknings gyldighed (se Jørgensen & Phillips, 1999; Qvortrup, 2018). Inspireret af Søndergaard (2000) argumenterer jeg for analysernes gyldighed ved at henvise til deres empiriske forankring i lokalt situeret forskerpraksis. Analyserne, jeg præsenterer, er sammensat og fremført sådan, at de har en rækkevidde ud over min egen hvide forskerposition. I kraft af deres ikke-absolutte form bevarer analyserne en åbenhed, som gør det muligt at bringe artiklens kundskabstilbud i dialog med andre forskerpositioner, der, som min, er under indflydelse af personlige, sociale og politiske forhold, og dermed i bevægelse.

Afslutningsvis for dette afsnit vil jeg rette opmærksomheden mod en etisk overvejelse knyttet til min fremførte klage. Som bærer af hvidt privilegie må jeg overveje, om det tilkommer mig at fremføre klagen. For at nogen kan høres, må andre være stille. Spørgsmålet er derfor, om jeg ved at klage, tager ordet fra dem, der må navigere i og leve med den normative hvidheds

andetgørende virkninger. – Eller om ikke mit privilegie netop forpligter mig til at klage. Svarene på disse spørgsmål er ikke entydige. For eksempel opfordrer Spivak (1987 citeret i Kitzinger & Wilkenson, 1996, s. 15) til, at feminister ikke spreder flere tekster, som hævder at tale for eller med nogen – altså tekster, hvor ”the Other is simply a name that provides the alibi for erasing the investigator’s intervention into the construction and representation of the narrative” (s. 229). Omvendt argumenterer Brown (1996) for, at hvis den Anden ikke repræsenteres, viges der udenom sociale processer, som allerede er virkelige i deres effekt qua måden, de beskriver, fikserer og positionerer den Anden. Mens svarene på de rejste spørgsmål står til diskussion, har jeg valgt at benytte – eller udnytte? – den privilegerede position, som hvidhed tilbyder mig for at blive hørt. Hermed håber jeg at være med til at bane vejen for, at vi, der skal lytte, retter opmærksomheden mod dem, der skal høres.

Affektive orienteringer af hvidhed

Med afsæt i artiklens teoretiske rammeværk undersøger jeg i det følgende, hvordan min forskerkrops bevægelser er situeret i, orienteret af og sammenfiltret med den diskursivt skabende og affektive magt knyttet til hvidhed. Først retter jeg blikket mod mine fysiske bevægelser i børnehaverne og kontekstualiserer i den forbindelse den danske børnehave som et hvidt sted. Dernæst ser jeg på mine analytiske bevægelser rundt i det empiriske materiale genereret under deltagerobservationerne. Dette leder mit blik hen på, hvordan affektive responser knyttet til hvidhed har orienteret min forskerkrops ikke-indgriben i en konkret observation af tre børn. Tilsammen tilbyder afsnittene perspektiver på hvidhedens affektive ladninger som socialt cirkulerende og magtfulde i deres orienteringer af kroppe, steder og (forsker)praksisser.

Børnehaverne, jeg gennemførte feltarbejdet i, kan beskrives som hvide steder. Dels fordi kroppe med hvidt privilegie var flest, dels, og især fordi børnehaven som institution af den danske nationalstat ikke eksisterer løsrevet fra historiske, samfundsmæssige og sociale forhold (se Gilliam & Gulløv, 2017). Med andre ord formes børnehaven som sted af historiske, samfundsmæssige og sociale virkninger af normativ hvidhed, udtrykt gennem diskursivt medierede verbaliserende og handlende praksisser. Et eksempel herpå findes i artiklen *Whiteness and Bodies Out of Place: A Critical Discussion of Early Childhood Educators’ Regulatory Language Practice in a Danish Context* (Klarsgaard, 2024b). I artiklen argumenterer jeg for børnehaven som et hvidt sted, hvor det pædagogiske personales sprogregulerende praksisser rettet mod raciale minoriserede børn, synes informeret af magtfulde ideologier om danskhed, integration og nationalt tilhørsforhold. Artiklens argument understøttes af både dansk, nordisk og international forskning, som viser, hvordan uddannelsesinstitutioner, herunder børnehaver, er organiseret omkring hvidhed som normalen (se fx Blaisdell, 2016; Lagerman, 2014; Loukola, 2023). Det betyder, at selvom det politiske og pædagogiske grundlag for den danske børnehave er baseret på idealer om inklusion og lige deltagelsesmuligheder for alle børn (se Børne- og Socialministeriet, 2018; Rådet for Børns Læring, 2014), er børnehaven ikke et neutralt sted. Børnehaven er ikke en passiv baggrund for sociale interaktioner. Derimod udgør børnehaven en ramme for hierarkiserende og disciplinerende processer relateret til normativ hvidhed. Denne pointe aktualiserer Ahmeds (2007) argument om, at ikke kun kroppe, men også steder kan være orienteret: Institutionelle steder ”take the shape of

‘what’ resides within them” (s. 157), hvorved steder orienterer sig mere mod nogle kroppe end mod andre. Det betyder, at børnehaven som institution tager form efter den normative hvidhed, den er indskrevet i samt efter sin nærhed til de hvide kroppe, der ”gather, and cohere from the edges of such spaces” (Ahmed, 2007, s. 157). Som det vil fremgå af næste afsnit, har begge børnehavers nærhed til og orientering mod hvide kroppe som min muliggjort mine fysiske bevægelser i børnehaven som forskningsfelt.

Hvidhed som en oplevelse af at bevæge sig med lethed

I begge børnehaver var mine fysiske bevægelser præget af en behagelig følelse af, i stor udstrækning², at kunne færdes med lethed ind og ud af pædagogiske praksisser og børnefællesskaber. I lighed hermed argumenterer Ahmed (2007) for, at hvide kroppe er komfortable ”as they inhabit spaces that extend their shape” (s. 158, kursiv i original). Således kan min følelse af lethed forstås muliggjort af, at børnehaverne, som hvide steder, havde taget form efter hvide kroppe som min. Om lidt vil jeg vise nogle eksempler på, hvordan jeg kunne bevæge mig i børnehaverne med lethed. Men først vil jeg understrege at dem, der ibor hvide kroppe, også kan opleve at stå uden for hvide steder (Ahmed, 2007). Her kan være tale om kroppe, som er minoriserede i forhold til køn, seksualitet, funktionsnedsættelse eller religion. Denne pointe aktualiserer begrebet intersektionalitet (Crenshaw, 1995), der peger på, at sociale kategorier, som for eksempel køn, race og alder, tager form og får betydning i relation til hinanden i forhold til de magt- og dominansstrukturer, der knytter sig til kategorierne. Det er ikke denne artikels formål at anlægge et intersektionelt perspektiv på hvid forskerpositionalitet. Alligevel vil jeg fremhæve, at jeg med min pædagogiske erfaring, min ciskønnede kvindelighed, min neurotypiske krop og min alder udgjorde et match til majoriteten af det pædagogiske personale i begge børnehaver. Sammen med min hvide krop må dette match antages at have haft betydning for min oplevelse af at blive genkendt af både personale og børn, og dermed for min følelse af at kunne bevæge mig i børnehaverne med lethed.

Med følelsen af at kunne bevæge mig i børnehaverne med lethed, fulgte også en følelse af hjemlighed – en følelse af, at børnehaverne som steder svøb sig om min krop på en familiær måde. I tråd hermed beskriver Ahmed (2007) hvidhed som ”a form of family resemblance [...] to look like a family is to ‘look alike’” (s. 154). At ”se ens ud” skal, både hos Ahmed og i artiklen her, forstås i overført betydning. At se ens ud handler om den genkendelighed, der opstår, når eksempelvis børnehaven som forskningsfelt er orienteret mod hvidhed, hvorved en bestemt ensartethed institutionaliseres og tager form som den genkendelighed, der gør det muligt for hvide kroppe som min at indtage det sociale sted og bevæge sig med lethed (jf. Ahmed, 2007). I begge børnehaver gav personalet udtryk for, at jeg var ”god til at navigere i deres daglige praksisser,” og at de ”næsten ikke bemærkede min tilstedeværelse.” Personalets udsagn kan forstås som udtryk for denne form for familiære genkendelighed, der tillod en slags sammensmeltning af min krop og den enkelte børnehave som sted. Sammensmeltningen, der gjorde det vanskeligt at skelne ”where one’s body ends and the world begins” (Ahmed, 2007, s.

---

² Jeg skriver ”i stor udstrækning,” fordi der naturligvis har været tidspunkter, hvor jeg af etiske hensyn har afholdt mig fra at bevæge mig tæt på bestemte situationer (se Klarsgaard, 2024b, s. 104).

158), sås blandt andet ved, at jeg med lethed bevægede mig hjemmevant i børnehaverne på strømpesokker, at jeg satte mig til rette på gulvet op ad en væg i nærheden af legende børn, at jeg konverserede hverdagsligt med personalet, og at jeg gik i køkkenet for at hente en klud til at tørre spildt mælk op med ved frokostbordet, hvis personalet var optaget andetsteds. Også børnene lod til at møde mig med tegn på genkendelighed, hvilket blandt andet kom til udtryk igennem deres talrige invitationer til mig. Den første invitation fik jeg mindre end to timer efter, jeg havde påbegyndt feltarbejdet. Invitationen kom fra 3-årige Rolf³, som inviterede mig hjem til sig for at se hans families nye vaskemaskine. En anden invitation fik jeg fra 4-årige Dana, som tog mig i hånden og sagde: "Jeg vil gerne lege med dig." Dana trak af sted med mig og med ordene "sid her," anviste hun mig en plads på et farverigt legetæppe.

Foruden børnenes mange flotte invitationer, kom deres genkendelighed af min krops tilstedeværelse også til udtryk igennem de spørgsmål, som de ikke stillede mig. Ikke én gang blev jeg spurgt til min huds farve, mit hårs tekstur, mine øjnes form, mine dansksproglige færdigheder, min religiøse overbevisning eller min families oprindelse – spørgsmål, som hører til en 'naturlig' del af hverdagen for mange racielt minoriserede danskere, og som understreger den diskursive forståelse af danskhed som hvidhed (se Skadegård & Horst, 2021; Yang, 2021). At jeg ikke blev stillet ét eneste fænotypisk spørgsmål, understreger min krops normative match til børnehaverne som hvide steder. Udeblivelsen af fænotypiske spørgsmål understreger også Ahmeds (2007) pointe om, at hvide kroppes hvidhed "goes unnoticed" (s. 156). Det modsatte var tilfældet hos Yang (2021), da hun, som racielt minoriseret forsker på feltarbejde i en dansk folkeskole, oplevede, at hendes ikke-hvide krop dannede baggrund for en elevs spørgsmål om, hvor hun kommer fra. En (forsker)krops mulighed for at bevæge sig med lethed kan således afhænge af, at kroppen aflæses som ubemærket eller ubemærkelsesværdig – altså at kroppen aflæses som *ikke* at udgøre en tydelig forskel fra det sociale sted, den står i nærhed til (Ahmed, 2004, s. 122). I mit tilfælde vil jeg opsummerende argumentere for, at personalets og de fleste af børnenes læsning af min hvide krop som et ubemærkelsesværdigt normativt match medførte en stemning af genkendelighed, der cirkulerede mellem min krop og børnehaverne som steder. Stemningen af genkendelighed klæbde sig til min krop som en tro følgesvend, der banede vejen for, at jeg med lethed kunne bevæge mig i børnehaven som forskningsfelt.

Fra mine fysiske bevægelser i børnehaven som forskningsfelt er det nu blevet tid til at se på, hvordan min forsknings klage har haft betydning for mine analytiske bevægelser rundt i det empiriske materiale genereret under deltagerobservationerne.

Majoriserende hvidhedsbevægelser i analysearbejdet

Klagen, jeg fremførte i artiklens introduktion, udtrykker en vrede og et håb om at rejse en kritisk diskussion af den normative hvidheds andetgørende virkninger. Således kan klagen anskues som min affektive situation. Ifølge Ahmed (2010) har vores affektive situation betydning for, hvad vi oplever som et indtryk. Det betyder, at klagen har orienteret mine analytiske læsninger og har haft betydning for, hvilke af mine feltnoter der centrerede sig i mit synsfelt som indtryk, der gav udtryk

---

3 De nævnte børns navne er pseudonymer.

for mulige repræsentationer af hvidhed. I læsningerne af det empiriske materiale anlagde jeg derfor et analytisk fokus på verbaliserende og handlende praksisser, der afspejlede majoriserende bevægelser. – Altså bevægelser, der afspejlede de magt- og dominansrelationer, der knytter sig til og vedligeholder hvidhed som norm i de to børnehaver. Paradoksalt var den første majoriserende bevægelse, jeg fik øje på, min egen. Jeg forklarer nærmere i det følgende.

Da jeg gennemførte deltagerobservationerne, var min klage endnu ikke formuleret. Mit observerende fokus var bredere, og race var blot én af de sociale kategorier i fokus. Ved gennemlæsningerne af det empiriske materiale, i forbindelse med udarbejdelsen af denne artikel, bemærkede jeg de steder i mine feltnoter, hvor jeg – i det indledende analysearbejde – havde noteret, at en specifik hændelse eller et bestemt udsagn kunne forstås som relateret til kategorien race. Her var der særligt ét indtryk, der centrerede sig i mit synsfelt som et indtryk, der udtrykte en majoriserende bevægelse af hvidhed. Alle de eksempler, jeg havde placeret i kategorien race, var centreret omkring den racialiserede Anden. Eksemplerne omhandlede sociale processer, hvor forestillingen om og konstruktionen af den racialiserede Anden syntes at tage form enten direkte eller indirekte⁴. I de noterede eksempler havde jeg ladet hvidhed være umarkeret, men alligevel normativt bestemmende, idet jeg reducerede den analytiske kategori race til at omhandle ”ikke-hvidhed”⁵. Som både Frankenberg (1993) og Dyer (1997) påpeger, fungerer hvidhed som den norm, ikke-hvide udpeges i forhold til. Det betyder, at den normative hvidhed har ligget på lur i alle de eksempler, jeg havde placeret i kategorien race. Derfor må det forstås som et udtryk for en majoriserende bevægelse af hvidhed, at jeg, på trods af min kritiske opmærksomhed på verbaliserende og handlende praksisser, der konstruerer den racialiserede Anden, overså hvidhed som en relevant analytisk kategori.

Som tidligere nævnt er det en naturlig del af kvalitativt analysearbejde, at noget – i dette tilfælde hvidhed – først toner frem som et relevant analytisk fokus undervejs i analyseprocessen (Hasse, 1995). At jeg overså hvidhed som en relevant analytisk kategori, handler – retrospektivt betragtet – nok snarere om, at jeg, i kraft af den hvide krop, jeg ibor og det hvide privilegie, jeg bærer, ikke oplever at blive konfronteret med hvidhed som norm og derfor ikke var orienteret *mod* hvidhed men *af* hvidhed. I lighed hermed skriver Ahmed (2007): “White bodies do not have to face their whiteness; they are not orientated ‘towards’ it” (s. 156). I stedet tog hvidhed plads i udkanten af mit analytiske blik som en ubemærket normativ selvfølge. Enkelte steder i det empiriske materiale, kan jeg læse, at jeg under deltagerobservationerne har adresseret hvidhed, ikke som analytisk kategori, men som norm:

*Jeg sidder ved et bord midt i børnehavens fællesrum og tegner med nogle børn.
Sif, en 4-årig pige med racialet majoriseret hvid dansk baggrund, vil farvelægge en*

4 En tilsvarende retrospektiv erkendelse af et empirisk fokus på den racialiserede Anden, fremskrives i den racialet majoriseret hvide norske forsker Camilla Eline Andersens (2015) studie af hvide børnehavepædagogers relation til race.

5 Se Frankenberg (1993) for en lignende diskussion af, hvordan hvide amerikanske kvinders hvidhed forblev ubemærket i kvindernes italesættelse dem selv som kulturløse, qua deres lighed med hinanden, hvormed kvinderne indirekte udpegede den synlige ’etniske Anden.’

udprintet tegning af en pigefigur og spørger, om jeg vil hjælpe hende. Jeg svarer at det vil jeg gerne, hvorefter Sif instruerer mig i sit farvevalg. Håret skal være brunt, fordi den gule tusch ikke duer, kjolen blå og ansigtet "hud." "Hvilken farve er hud?" spørger jeg. "Hudfarvet," svarer Sif og rækker hånden frem mod bøtten med farverige tuscher, hvor hun peger på den lyse rosa tusch (feltnote, 22. januar 2022).

Med spørgsmålet "hvilken farve er hud?" udfordrede jeg den dominerende forståelse af den lyse hudfarve som repræsentant for normalen. Mit spørgsmål til Sif udtrykte således samme intention som min klage, nemlig at rette en kritisk opmærksomhed mod og bryde med normativ hvidhed. Her vil læseren nok bemærke, at jeg på den ene side aktivt intervererede i forsøg på at forstyrre den normative hvidhed, mens jeg på den anden side udførte en majoriserende bevægelse af selvsamme hvidhed, idet jeg under deltagerobservationerne var optaget af (konstruktionen af) den racialiserede Anden i stedet for af de magt- og dominansstrukturer, der skaber og fastholder hvidhed som normativ førstehed.

I mine udvidede feltnoter har jeg skrevet følgende note til mig selv om min følelsesmæssige sansning i forbindelse med ovenstående tegneobservation: "Følelsesmæssigt trætter det mig at opleve den lyse hudfarve fremstillet som normalen. Men stemningen mellem Sif og mig er let og ubesværet." En helt anderledes stemning indfandt sig i forbindelse med en anden observation, hvor jeg igen havde et normativt, men ikke analytisk, blik for hvidhed. Analyserne af observationen, der præsenteres i det følgende afsnit, viser, hvordan hvidhedens affektive ladninger har præget mine fysiske bevægelser i børnehaven som forskningsfelt med andet end lethed.

Fra lethed til usikkerhed

Ved at anvende deltagerobservation som mit feltarbejdes primære metode i de to børnehaver blev det muligt for mig at bevæge mig tæt på børnenes indbyrdes interaktioner over tid. I dette afsnit tager jeg læseren med igennem en analyse af mine affektive responser på den deltagerobservation, som fylder mest i mine feltnoter. Dels fordi det er den observation, der strakte sig over længst tid, dels fordi det er den observation, som gav anledning til flest overvejelser, tanker og følelser relateret til forskerpositionalitet i al almindelighed og hvid forskerpositionalitet i særdeleshed.

Observationen, jeg refererer til, gav indblik i, hvordan hudfarve kan få betydning i børns forhandling af adgang til legefællesskaber. Selve observationen analyseres i den barndomssociologiske artikel *Young white children's (not so) innocent wonderings about skin color* (Klarsgaard, 2024a). Nedenfor præsenteres en kort sammenfatning af observationen med det formål at gøre det muligt for læseren at følge med i de efterfølgende analyser af, hvordan hvidhedens affektive ladninger synes at have orienteret mine fysiske bevægelser, herunder de spørgsmål, tanker og følelser som observationen gav anledning til.

Alle børnene er på legepladsen. Anders og Walther, begge 5 år og hvide, står ved siden af hinanden op ad børnehavens røde murstensmur. Anders spørger

Walther: "Hvor er chokoladehoved?" De to drenge sætter af fra muren og bevæger sig hen imod Yolanda, en 4-årig pige med brun hud. "Yolanda, vi har en gave til dig" kalder drengene og kaster blade i hovedet på Yolanda. De tre børn kører på trehjulede cykler. Anders og Walther støder deres tandemcykel ind i bagenden af Yolandas cykel, mens de griner. Anders siger: "Chokoladehoved, kø. Væk chokoladehoved." Et par minutter senere taler Anders og Walther sammen fra hver deres hængekøje, som de er kravlet op i. Da Yolanda kommer gående hen imod hængekøjerne, strækker Anders sin ene arm ud mod Yolanda og siger: "Du må ikke komme her, du er brun" (sammenskrivning af feltnoter, 20. april 2022).

Dagen inden observationen havde jeg hørt Anders kalde Yolanda for 'chokoladehoved' med reference til hendes brune hud. Da jeg på legepladsen overhørte Anders spørge Walther: "Hvor er chokoladehoved?" fik jeg en klar fornemmelse af, at noget var i gærde. Jeg registrerede en feministisk fornemmelse i form af et indtryks skarphed (jf. Ahmed, 2017) relateret til, hvad jeg forestillede mig kunne handle om en konstruktion af racial ulighed. Jeg blev derfor nysgerrig på de to drenges færden: Jeg stod stille, vendte min krop i retning af drengene, lyttede, betragtede dem og fulgte dem på afstand, da de påbegyndte deres målrettede søgen efter Yolanda.

Under observationen, og især i forbindelse med Anders' sidste kommentar til Yolanda: "Du må ikke komme her, du er brun," fløj mange modsatrettede spørgsmål, tanker og følelser gennem mit hoved. Jeg tænkte: Det er uretfærdigt, det, der foregår – bør jeg gribe ind? Ødelægger jeg empirien, hvis jeg griber ind? Hvordan kan jeg gribe ind uden at gøre Yolanda til offer – men er hun ikke et offer? Hvordan kan jeg gribe ind uden at udskamme drengene – men er det, de gør, ikke forkert? Sender jeg et signal til børnene, og især til Yolanda, om, at det er i orden, det der foregår, hvis jeg ikke griber ind? Er jeg berøringsangst – tør jeg ikke gribe ind og sætte ord på racisme? Disse spørgsmål er et godt eksempel på, hvordan forskere, inden for det, Kofoed og Staunæs (2015) kalder "high intensity zones"⁶ (s. 26), kan opleve at befinde sig i situationer, hvor forskningsinteressen skal vejes op imod et moralsk og etisk ansvar. I mit tilfælde blev jeg følelsesmæssigt berørt i situationen. Jeg blev vred, ked af det og ramt af en moralsk lyst til at gribe ind for at forhindre yderligere eksklusion af Yolanda. Min lyst til at gribe ind hang blandet andet sammen med, at jeg i flere år har arbejdet inden for det pædagogiske uddannelsesfelt, der, som nævnt, er baseret på idealer om inklusion og lige deltagelsesmuligheder for alle børn (se Rådet for Børns Læring, 2014; Børne- og Socialministeriet, 2018). Hermed understreges Wetherells (2012) pointe om, at det ofte er det diskursive – eksempelvis idealet om inklusion – der gør affekter som vrede og ked af det-hed virkningsfulde, og, i dette tilfælde, manifesterer sig som en lyst til at gribe ind. Lysten til at gribe ind konfliktede med mit forskningsmæssige ønske om, at lade situationen mellem Anders, Walther og Yolanda udspille sig, så jeg på længere sigt kunne bidrage til det barndomssociologiske felt med viden om, hvordan magt- og dominansrelationer forhandles blandt yngre børn. Jeg befandt mig således i et moralsk dilemma. Jeg befandt mig også i en kropsliggjort

---

⁶ Betegnelsen "high intensity zones" refererer til forskningsfelter karakteriseret af politisk intensitet, herunder specifikke konfliktsituationer fx magtkampe om normative forståelser (Kofoed & Staunæs, 2015).

eftertænksomhed, der afspejlede tvivl og ubehag, hvilket afbrød den behagelige følelse af lethed, der ellers havde fulgt mig rundt i børnehaverne. De mange spørgsmål, tanker og følelser, som observationen gav anledning til, fik tiden til at stå stille i min krop. Tiden stod dog ikke stille på legepladsen, hvor Yolanda pludselig ikke længere var at se, og hvor en sommerfugl var blevet genstand for drengenes opmærksomhed. Den normative hvidhed, der for få sekunder siden havde dannet baggrund for drengenes handlende og verbaliserede praksisser rettet mod Yolanda, syntes at være forduftet og dermed usynliggjort – men ikke uskadeliggjort. Muligheden for at gribe ind, mens situationen udspillede sig, var passeret. Tilbage stod jeg i selskab med nogle af de affekter, som hvidhed er ladet med; undren, vrede, ked af det-hed, tvivl og usikkerhed (se også Hvenegård-Lassen & Staunæs, 2021). Retrospektivt kan jeg se, at observationen konfronterede min forskerkrop med sin egen hvidhed på en måde, der ”threatens bodily motility, or what the body ‘can do’” (Ahmed, 2007, s. 160). Således forblev jeg tavs og undlod at gribe ind⁷. Selvom det er uden for dette afsnits ærinde at indlede en etisk diskussion af min ikke-indgriben, er det alligevel vigtigt at fremhæve, at denne naturligvis står til diskussion. Afsnittets analytiske ambition er at fremhæve, hvordan hvidhedens affektive ladninger kan paralisere (hvide) kroppe, der, som jeg, undlader at anfægte den normative hvidhed og dermed tillader hvidhedens fortsatte dominans. Hermed bidrog jeg, på trods af intentioner om det modsatte, til en fortsat usynliggørelse af den hvide norm, som den racialiserede Anden – i dette tilfælde Yolanda – konstrueres i forhold til.

Opsamling og diskussion

Denne artikel inviterer til dialog om hvid forskerpositionalitet – nærmere bestemt en dialog om, hvordan hvidhedens affektive ladninger klæber sig til og orienterer kroppe, steder og (forsker)praksisser. Artiklens empiriske grundlag er min egen hvide forskerkrop og to danske børnehaver, hvor jeg har gennemført deltagerobservationer (Fangen, 2010) som en del af et kritisk etnografisk inspireret feltarbejde (Madison, 2020). Artiklen tager afsæt i en poststrukturalistisk feministisk (Ahmed, 2017; Foucault, 1972) metaoptik, der privilegerer affektteori (Ahmed, 2014, 2004; Wetherell 2012). Analytisk har jeg udviklet begrebet *affektive orienteringer af hvidhed* til at undersøge, hvordan min forskerkrops bevægelser er situeret i, orienteret af og sammenfiltret med den diskursivt skabende og affektive magt knyttet til hvidhed.

Både kroppe og steder orienteres af hvidhed (Ahmed, 2007). Af artiklen fremgår det, hvordan min forskerkrop udgjorde et match til den normative hvidhed, som børnehaverne er indskrevet i. Det tillod mig at bevæge mig i børnehaverne med en hjemlig følelse af lethed. Det tillod også hvidhedens fortsatte eksistens som den ubemærkede norm, børnehaverne som steder er orienteret af. At være orienteret af hvidhed er at have hvidhed som sin kropslige horisonts baggrund (Ahmed, 2006, 2007). Min kropslige horisonts baggrund udgøres af hvidhed som en (u)synlig norm, et privilegie (jf. Dyer, 1997; Frankenberg, 1993; McIntosh, 1989). Dette har gjort det muligt for hvidhed – i al ubemærkethed – at få indflydelse på det empiriske materiale genereret under deltagerobservationerne. Af artiklens analyser fremgår det, at mit observerende

---

⁷ Som en del af feltarbejdet afholdt jeg møder med det pædagogiske personale, hvor vi diskuterede udvalgte deltagerobservationer. I den forbindelse fremlagde jeg min observation af, hvordan Yolanda blev udsat for racialiseret diskrimination.

blik var rettet mod (konstruktionen af) den racialiserede Anden. Altså var jeg ikke orienteret *mod* hvidhed, men *af* hvidhed som en ubemærket selvfølge, der slørede mit observerende og analytiske blik for de magt- og dominansstrukturer, der skaber og fastholder normativ hvidhed i børnehavernes hverdagsliv.

Hvidhedens affektive ladninger (se Hvenegård-Lassen & Staunæs, 2021) orienterede mine handlinger – og mangel på samme – under feltarbejdet. Dette kommer blandt andet til udtryk i artiklens analyse af mine affektive responser på en deltagerobservation, hvor en 4-årig pige ekskluderes af to jævnaldrende drenge med den begrundelse, at hendes hud er brun. Tvivl, ubehag og usikkerhed paralyserede min observerende forskerkrop og orienterede dens ikke-indgriben i situationen. Hermed undslap hvidhed at blive afsløret som den norm, den racialiserede Anden udpeges og konstrueres i forhold til.

Tilsammen illustrerer artiklens analyser, at min forskning som en diskursivt betinget meningsskabende social proces ikke kan adskilles fra hvidhedens affektive ladninger, som er socialt cirkulerende og magtfulde. Således udfordrer nærværende artikel idéen om nordisk exceptionalisme (Loftsdóttir & Jensen, 2012) ved at synliggøre nogle af de måder, hvorpå normativ hvidhed reproduceres og fastholdes gennem affektive responser.

Ahmed (2017) refererer til affektive responser – for eksempel usikkerhed – som “sweaty concepts” (s. 13). Sweaty concepts knytter sig til levede erfaringer og er derfor gode at tænke med inden for feministisk forskning, herunder teoriudvikling og vidensproduktion (Ahmed, 2017; se også Chadwick, 2021). Et sweaty concept udspringer af “a description of a body that is not at home in the world [and] by the practical experience of coming up against a world, or the practical experience of trying to transform a world” (Ahmed, 2017, s. 13). Jeg vil argumentere for, at sweaty concepts også er gode at dvæle ved og tænke med for de af os, og måske især for de af os, der skriver fra en position af hvidt privilegie – en følelse af at være hjemme i verden omkring os. Samme argument fremføres af Chadwick (2021), der, ligesom jeg, tager Ahmeds forståelse af sweaty concepts i anvendelse fra en position af hvidt privilegie. Ahmeds teoretisering af sweaty concepts er blevet til på baggrund af hendes levede erfaringer med at ibo en krop, der ikke er “at home in the world.” Når jeg alligevel tillader mig at tage Ahmeds teoretisering i anvendelse, er det fordi, en underkendelse af de affektive responser, der gør os usikre, skamfulde eller vrede i forskningsprocessen, kan risikere at reproducere andetgørende og undertrykkende strukturer i verden omkring os (Ahmed, 2017). Ved at tage de affektive responseres ‘sweatiness,’ deres ubehagelige klæbrighed alvorligt, bliver det muligt at reorientere os i verden (Ahmed, 2017) og få øje på de magt- og dominansrelationer, som knytter sig til den implicite og (u)synlige hvide norm, der optræder som en situeret del af racialiseret forskerpositionalitet.

Referencer

- Ahmed, S. (2004). Affective economies. *Social Text*, 22(2), 117-139.
https://doi.org/10.1215/01642472-22-2_79-117
- Ahmed, S. (2006). Orientations: Toward a queer phenomenology. *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*, 12(4), 543-574. <https://doi.org/10.1215/10642684-2006-002>
- Ahmed, S. (2007). A phenomenology of whiteness. *Feminist Theory*, 8(2), 149-168.
<https://doi.org/10.1177/1464700107078139>
- Ahmed, S. (2010). Happy Objects. I M. Gregg & G. J. Seigworth (Red.). *The affect theory reader* (s. 29-51). Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822393047-001>
- Ahmed, S. (2014). *The cultural politics of emotion* (2. udg.). Edinburgh University Press.
<https://doi.org/10.1515/9780748691142>
- Ahmed, S. (2017). *Living a Feminist Life*. Duke University Press.
<https://doi.org/10.1515/9780822373377>
- Andreassen, R., Henningsen, A. F. & Petersen, L. M. (2008). Hvidhed: Indledning til særnummer om hvidhed. *KVINDER, KØN & FORSKNING*, 4, 3-8. <https://doi.org/10.7146/kkf.v0i4.27941>
- Andreassen, R. & Vitus, K. (Red.). (2015). *Affectivity and race: Studies from Nordic contexts*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315565880>
- Andersen, C. E. (2015). *Mot en mindre profesjonalitet: "Rase", tidlig barndom og Deleuzeoguattariske blivelser*. Ph.d.-afhandling, Stockholms Universitet.
- Blaisdell, B. (2016). Schools as racial spaces: Understanding and resisting structural racism. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 29(2), 248-272.
<https://doi.org/10.1080/09518398.2015.1023228>
- Brown⁸ (1996). The reproduction of othering. I S. Wilkenson & C. Kitzinger (Red.). *Representing the Other. A feminism & psychology reader* (s. 129-132). Sage.
- Børne- og Socialministeriet (2018). *Den styrkede pædagogiske læreplan: Rammer og indhold*. Hentet den 22. april 2024 fra emu.dk Danmarks læringsportal på [7044 SPL](https://www.emu.dk)
[Den styrkede pædagogiske læreplan 21 WEB FINAL-a.pdf \(emu.dk\)](https://www.emu.dk/da/om-emu/tilgaaelse-til-emu/tilgaaelse-til-emu/2018-04-26-den-styrkede-paedagogiske-laereplan-21-WEB-FINAL-a.pdf)
- Chadwick, R. (2021). On the politics of discomfort. *Feminist Theory*, 22(4), 556-574.
<https://doi.org/10.1177/1464700120987379>
- Crenshaw, K. (1995). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. I K. Crenshaw, N. Gotana, G. Peller & K. Thomas (Red.). *Critical race theory: The key writings that formed the movement* (s. 357-384). The New Press.
- Dyer, R. (1997). *White*. Routledge.

---

⁸ Brown er det eneste navn denne mandlige forfatter ønsker at anvende. Der er derfor ikke tale om ukorrekt henvisning (jf. Kitzinger & Wilkenson, 1996, s. 28).

- Emerson, R. M., Fretz, R. I. & Shaw, L. L. (2011). *Writing ethnographic fieldnotes* (2. udg.). The University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226206868.001.0001>
- Fangen, K. (2010). *Deltagende observasjon* (2. udg.). Fagbokforlaget.
- Foucault, M. (1972). *The Archaeology of knowledge*. Tavistock Publications.
- Foucault, M. (1980a). Body/Power. I C. Gordon (Red.). *Power/Knowledge. Selected interviews and other writings 1972-1977* (s. 55-62). The Harvester Press.
- Foucault, M. (1980b). Prison talk. I C. Gordon (Red.). *Power/Knowledge. Selected interviews and other writings 1972-1977* (s. 37-54). The Harvester Press.
- Frankenberg, R. (1993). *White women, race matters. The social construction of whiteness*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203973431>
- Gilliam, L., & Gulløv, E. (Red.). (2017). *Children of the welfare state. Civilising practices in schools, childcare and families*. Pluto Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1jktscx>
- Gullestad, M. (2004). Blind slaves of our prejudices: Debating "culture" and "race" in Norway. *Ethnos*, 69(2), 177-203. <https://doi.org/10.1080/0014184042000212858>
- Hasse, C. (1995). Fra journalist til Big Mamma. Om sociale rollers betydning for antropologens datagenerering. *Tidsskriftet Antropologi*, 31, 53-63. <https://doi.org/10.7146/ta.v0i31.115456>
- Haraway, D. (1988). Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist Studies*, 14(3), 575-599. <https://doi.org/10.2307/3178066>
- Hervik, P. (2001). Lighedens diskrimination. Den danske farveblindhed i det flerkulturelle samfund. *Mennesker og Rettigheder. Nordic Journal for Human Rights*, 02, 41-53. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-814X-2001-02-05>
- hooks, b. (2016). *All about love. New visions*. HarperCollins Publishers.
- Hvenegård-Lassen, K. & Staunæs, D. (2021). Shooting the elephant in the (prayer)room: Politics of moods, racial hauntologies and idiomatic diffractions. I V. Bozalek, M. Zembylas, S. Motata & D. Holscher (Red.). *Higher education hauntologies: Living with ghosts for a justice-to-come* (s. 50-62). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003058366-3>
- Jensen, T. G., Weibel, K., & Vitus, K. (2017). 'There is no racism here': Public discourses on racism, immigration and integration in Denmark. *Patterns of Prejudice*, 51(1), 51-68. <https://doi.org/10.1080/0031322X.2016.1270844>
- Jørgensen, M. J. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag.
- Khawaja, I. (2010). To belong everywhere and nowhere: Fortællinger om muslimskhed, fællesgørelse og belonging. Ph.d.-afhandling, Roskilde Universitet. Hentet den 15. marts 2024 fra [Final-Thesis1.pdf \(SIKRET\) \(ruc.dk\)](#)
- Kitzinger, C. & Wilkenson, S. (1996). Theorizing representing the Other. I S. Wilkenson & C. Kitzinger (Red.). *Representing the Other. A feminism & psychology reader* (s. 1-32). Sage.

- Klarsgaard, N. N. T. (2024a). Young white children's (not so) innocent wonderings about skin color. *Contemporary Issues in Early Childhood*. <https://doi.org/10.1177/14639491241297282>
- Klarsgaard, N. N. T. (2024b). Whiteness and bodies out of place: A critical discussion of early childhood educators' regulatory language practice in a Danish context. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 10(3), 99-112. <https://doi.org/10.23865/ntpk.v10.5879>
- Kofoed, J. (2011). Race, etnicitet, nationalitet, tosproget – Hvad taler vi om? I A. Holmen, J. S. Arnfast & J. Steensig (Red.), *Tosprogethed i Danmark 1985-2010*. Københavnstudier i tosprogethed. Bind 61. Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Kofoed, J. & Staunæs, D. (2015). Hesitancy as ethics. *Reconceptualizing Educational Research Methodology*, 6(1), 24-39. <https://doi.org/10.7577/rerm.1559>
- Lagermann, L. C. (2014). *Unge i – eller ude af? – skolen. Marginaliseringsprocesser og overskridende forandringsbevægelser blandt udskolingselever med etnisk minoritetsbaggrund*. Ph.d.-afhandling, Aarhus Universitet.
- Liljeström, M. & Paasonen, S. (Red.). (2010). *Working with affect in feminist readings: Disturbing difference*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203885925>
- Loftsdóttir, K. & Jensen, L. (Red.). (2012). *Whiteness and postcolonialism in the Nordic region: Exceptionalism, migrant others and national identities*. Ashgate Publishing.
- Lorde, A. (1981). The uses of anger. *Women's Studies Quarterly*, 9(3), 7-10.
- Loukola, S. (2023). "Not in our daycare"? Commitments and obstacles to antiracism in Finnish ECEC. *Early Childhood Education Journal*, 1-9. <https://doi.org/10.1007/s10643-023-01540-5>
- Madison, D. S. (2020). *Critical Ethnography. Method, ethics, and performance* (3. udg.). Sage. <https://doi.org/10.4135/9781071878965>
- Massumi, B. (2002). *Parables for the virtual: Movement, affect, sensation*. Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822383574>
- McIntosh, P. (1989). White privilege: Unpacking the invisible knapsack. The National SEED Project - Wellesley Centers for Women. [White Privilege: Unpacking the Invisible Knapsack](https://www.wellesley.edu/centersforwomen/white-privilege).
- Myong, L. (2011). Raciale stilheder. Om menneskelig tilblivelse i en kontekst af transnational adoption. *Nordiske Udkast*, 39(1/2), 119-126. <https://doi.org/10.7146/nu.v39i1.134479>
- Olssen, M. (2017). Wittgenstein and Foucault: The limits and possibilities of constructivism. I M. A. Peters & J. Stickney (Red.). *A companion to Wittgenstein on education*. Pedagogical Investigations. https://doi.org/10.1007/978-981-10-3136-6_20
- Qvortrup, L. (2018). Hvad er sand, brugbar viden? Bemærkninger til uddannelsesforskningens gyldighed og relevans. I T. T. Engsig (Red.). *Empiriske undersøgelser. Metodiske greb* (s. 213-254). Hans Reitzels Forlag.
- Rådet for Børns Læring (2014). *Inkluderende fællesskaber i dagtilbud*. Hentet den 22. april 2024 fra eva.dk Danmarks evalueringsinstitut på [Inkluderende faellesskaber i dagtilbud.pdf](https://eva.dk/Inkluderende_faellesskaber_i_dagtilbud.pdf) (eva.dk)

- Skadegård, M. C. & Horst, C. (2021). Between a rock and a hard place: A study of everyday racism, racial discrimination, and racial microaggressions in contemporary Denmark. *Social Identities*, 27(1), 92-113. <https://doi.org/10.1080/13504630.2020.1815526>
- Skadegård, M. C., & Jensen, I. (2018). 'There is nothing wrong with being a mulatto': Structural discrimination and racialized belonging in Denmark. *Journal of Intercultural Studies*, 39(4), 451-465. <https://doi.org/10.1080/07256868.2018.1484346>
- Staunæs, D. (2010). At iagttage hvidhed som monolitisk vanearbejde: eller som sofistikerende mutationsproces. *Tidskrift för genusvetenskap*, (1-2), 75-78. <https://doi.org/10.55870/tgv.v31i1-2.3670>
- Staunæs, D., Juelskjær, M. & Ratner, H. (2010). Freuds sofa vender tilbage. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 4. 25-39.
- Stenum, H. (MixConsult), (2017). *Afro-danskeres oplevelse af diskrimination i Danmark*. Undersøgelse foretaget for Ligebehandlingsafdelingen, Institut for Menneskerettigheder. Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution. Hentet den 20. marts 2024 fra https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/afrodanskerere_web.pdf
- Stormhøj, C. (2006). *Poststrukturalismer – videnskabsteori, analysestrategi og kritik*. Samfundslitteratur.
- Søndergaard, D. M. (2000). Destabiliserende diskursanalyse - veje ind i poststrukturalistisk inspireret empirisk forskning. I H. Haavind (Red.). *Kjøn og fortolkende metode. Metodiske muligheder i kvalitativ forskning* (s. 60-104). Gyldendal Nordisk Forlag.
- Søndergaard, D. M. (2005). At forske i komplekse tilblivelser. Kulturanalytiske, narrative og poststrukturalistiske tilgange til empirisk forskning. I T. B. Jensen & G. Christensen (Red.). *Psykologiske og pædagogiske metoder. Kvalitative og kvantitative forskningsmetoder i praksis* (s. 233-267). Roskilde Universitetsforlag.
- Van Maanen, J. (2010). You gotta have a grievance: Locating heartbreak in ethnography. *Journal of Management Inquiry*, 19(4), 338-341. <https://doi.org/10.1177/1056492610370284>
- Vannini, A. (2009). Critical ethnography. I S. W. Littlejohn & K. A. Foss (Red.). *Encyclopedia of communication theory* (vol. 1, s. 224-226). Sage. <https://www.doi.org/10.4135/9781412959384.n86>
- Vertelyté, M. & Staunæs, D. (2021). From tolerance work to pedagogies of unease: Affective investments in Danish antiracist education. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 7(3), 126-135. <https://doi.org/10.1080/20020317.2021.2003006>
- Wadel, C. (2014). *Feltarbejd i egen kultur* (revideret af C. C. Wadel & O. L. Guglestad). Cappelen Damm.
- Wetherell, M. (2012). *Affect and emotion: A new social science understanding*. Sage. <https://doi.org/10.4135/9781446250945>

- Yang, A. (2021). *Child-friendly racism? An ethnographical study on children's racialized becoming in a race-blind context*. Ph.d.-afhandling, Aalborg Universitet, Aalborg Universitetsforlag. <https://doi.org/10.54337/aau466408959>
- Åhäll, L. (2018). Affect as methodology: Feminism and the politics of emotion. *International Political Sociology*, 12(1), 36-52. <https://doi.org/10.1093/ips/olx024>